

Rättelse/komplettering

Slutligt beslut (särskilt uppsatt), 2023-08-30

Komplettering, 2023-09-01

Beslut av: Liselotte Rågmark, Ingrid Johansson, Li Brismo, Katarina Welin

På grund av förbiseende har Mark- och miljööverdomstolen underlåtit att fatta beslut om rättegångskostnader i samband med slutligt beslut i målet. Det slutliga beslutet sidan 1 kompletteras därför med följande beslut:

”MölnDala Fastighets AB och Mölndals Stad ska solidariskt ersätta Länsstyrelsen i Västra Götalands län för rättegångskostnader med 9 600 kr avseende arbete, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för detta beslut tills betalning sker.”

Vidare kompletteras skälen för beslutet sidan 7, andra stycket, med följande sista mening:

”Den av länsstyrelsen yrkade ersättningen för rättegångskostnader har medgivits av klagandena.”

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga
Överklagande senast 2023-09-29

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060106

BESLUT
2023-08-30
Stockholm

Mål nr
M 932-22

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, slutliga beslut 2021-12-22 i mål nr M 4149-20, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. MölnDala Fastighets AB, 556773-5997
2. Mölndals Stad

Ombud: Advokatfirman Stangdell & Wennerqvist AB

Motpart

1. Havs- och vattenmyndigheten
2. Länsstyrelsen i Västra Götalands län

SAKEN

Avvisad ansökan om tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS BESLUT

Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.

Dok.Id 1931697

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

MölnDala Fastighets AB och **MölnDals Stad** (klagandena) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens avvisningsbeslut och återförvisa målet dit för fortsatt handläggning.

Havs- och vattenmyndigheten och **Länsstyrelsen i Västra Götalands län** har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens beslut.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Klagandena har anfört bl.a. följande.

Den översvänningsbegränsande verksamheten och kraftverksverksamheten har helt olika syften och det är direkt olämpligt att reglera dem i samma tillstånd. Vattenflödena kommer helt och hållet att styras av verksamhetsutövarna utifrån översvänningsbegränsande syften och utifrån intresset av att skapa en säker stads- och boendemiljö. Kraftverksverksamheten ska överlåtas på en privat aktör som inte kommer ha någon rätt att reglera vattenflödet. Verksamhetsutövaren för kraftverksdriften ska endast ha möjlighet att nyttja det vatten som ändå leds via bypassledning 2. Det är nödvändigt att de två olika aktörerna har var sitt tillstånd och var sin verksamhet att ansvara för och sköta utifrån sina respektive intressen och tillståndens olika syften. Det avgörande skälet till att ansökan avser ett helt nytt tillstånd är att verksamhetsutövaren för kraftverket inte ska ha lika omfattande rättigheter som förr i tiden och att kraftverksintresset inte ska ha någon påverkan på den reglering som sker med stöd av 2019 års tillstånd.

I samband med försäljningen av den nybildade strömfallsfastigheten kommer servitutsavtal eller motsvarande nyttjanderättsavtal att upprättas som säkerställer att verksamhetsutövaren för kraftverket dels får ha anläggningar som fingaller och flyktväg för fisk på deras fastigheter, dels har rätt att sköta, kontrollera och underhålla dessa anordningar.

Det bestrids inte att det finns ett tekniskt samband mellan verksamheterna men det föreligger dock varken något miljömässigt eller verksamhetsmässigt samband.

Mark- och miljödomstolen har ansett att det skulle finnas ett tydligt incitament för att låta annan hänsyn styra fördelningen av flöden mellan årännan och bypassledningarna om ett kraftverk anläggs. En styrning av vattnet utifrån andra syften än översvänningsbegränsning och skapande av en säker stads- och boendemiljö skulle dock strida mot 2019 års tillstånd. Det måste förutsättas att en verksamhetsutövare agerar i enlighet med sitt tillstånd.

Något verksamhetsmässigt samband kan inte föreligga eftersom verksamheterna har olika syften och kommer att drivas av olika verksamhetsutövare. Den privata aktör som kommer att driva kraftverket har varit med sedan ärendets början. Det saknas skäl att ifrågasätta att kraftverksverksamheten kommer att överlåtas och det kan inte vara rimligt att två av varandra oberoende verksamhetsutövare ska tvingas inneha ett gemensamt tillstånd för två olika verksamheter med helt olika syften.

Nu sökt tillstånd medför ingen ytterligare kumulativ effekt på miljön jämfört med den miljöpåverkan som redan godtagits i 2019 års tillstånd. Vidare kan alla relevanta miljömässiga konsekvenser beaktas genom innehållet i denna tillståndsansökan med tillhörande underlag och all nödvändig reglering med tillståndsvillkor kan ske i tillståndet för vattenkraftverket.

Vid ett plötsligt stopp i kraftverket stängs bara ventilen in till kraftverket av. Vattnet rinner då över skibordet in till bypassledning 1 och vidare nedströms, i stället för att via ventilen och tilloppstuben ledas in i kraftverket och sedan vidare genom kraftverkskulverten. Blir stoppet långvarigt öppnas ventilen i bypassledning 2 och anläggningen fungerar sedan som om kraftverket inte funnits. Varken kraftverksdriften i sig eller ett plötsligt stopp i denna medför någon som helst påverkan på möjligheten att avbörda vatten i bypassledningarna och inte heller att mer vatten behöver avbördas över skibordet i Övre damm jämfört med om kraftverksdriften inte tillåts. Vid ett snabbstopp av kraftverket när detta körs på maxkapacitet blir det endast ett marginellt ”svaj” i vattenflödet som inte ens är mätbart.

Länsstyrelsen synes oroas för att det skulle vara krångligt att växla över från kraftverksdrift till bypassdrift och att detta inte är optimalt ur säkerhetssynpunkt. De delar inte denna uppfattning. Åsystemet bevakas dygnet runt för att förhindra översvämningar. Vid tendenser mot förhöjda flöden justeras nivåerna i Stensjön/Rådasjön för att balansera tillflödet till Mölndals centrum. När sådana tendenser noteras kan man, om så önskas, redan förbereda för åtgärder vid fingrinden. I ”normalläget” tar det cirka 3–4 minuter att växla om från kraftverksdrift till bypassdrift (öppning och stängning av ventiler exklusive lyft av fingrind). Det finns även en katastrofvariant inbyggd i systemet, genom att man vid behov kan öppna bypassventilen och släppa ut vattnet via bypassledning 2, vilket innebär att kraftverket får för lite vatten och stänger av sig.

Den fiskutvandringsanläggning som de har föreslagit i tillståndsmålet för kraftverksdriften medför en förbättring jämfört med vad de är ålagda att utföra enligt 2019 års tillstånd. Det är avsevärt säkrare för ålen att stängas ute från bypassledning 2 via föreslagna fingrind än att dras med vattnet genom den grovgrind som redan är tillståndsgiven.

Havs- och vattenmyndigheten har anfört bl.a. följande.

För att bedöma de sammantagna miljöeffekterna av de aktuella verksamheterna och ta ett tydligare helhetsgrepp över vilka skyddsåtgärder och villkor som behövs bör en gemensam prövning ske där de delar av verksamheterna som har en oundviklig koppling till varandra ingår. Vattenkraftsproduktionen kan inte bedrivas utan befintliga och sedan tidigare tillståndsgivna anläggningsdelar och det kan därför inte röra sig om två skilda verksamheter. Kraftverksverksamheten kommer sannolikt att påverka fördelningen av flödena i framtiden.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har anfört bl.a. följande.

Vid en samlad prövning av de delar i Forsåkers vattenkraftverk som regleras i 2019 års tillstånd och i aktuell prövning hade det varit möjligt att utreda utformning av anläggningar och verksamheter mer förutsättningslöst och att meddela fullt ändamålsenliga

och moderna miljövillkor för varje verksamhetsdel. Det finns flera intressen som till viss del står emot varandra såsom dammsäkerhet, personsäkerhet, en väl fungerande fiskavledning med bästa möjliga teknik, trevlig bostadsmiljö och produktion av el. En samlad prövning hade varit att föredra i detta fall.

Möjligheten till drift av vattenkraftverket motiverar vattenhushållningsbestämmelser för tappning av vatten genom årännan, bypassledning 1 och bypassledning 2 vid olika tillrinningar. Det kommer också att krävas villkor för drift av kraftverket och åtgärder med fingrinden för att säkerställa att fisknedvandring kan ske på ett miljömässigt acceptabelt sätt. Vidare skulle det vid ett plötsligt stopp i kraftverket bli svårt att avbörda i bypassledning 2. Dessutom kan det inte uteslutas att ytterligare avbördning i bypassledning 2 för kraftverkets behov kan påverka förutsättningarna för nedströmsvandrande fisk och eventuellt annat djur- och växtliv som skulle kunna etablera sig i årännan. Dessa omständigheter talar för att det finns ett miljömässigt samband mellan verksamheterna.

Bypassledning 2 ska enligt ansökan få två funktioner, dels som intag till det planerade kraftverket, dels som avbördningsanordning vid högre flöden. Enligt vad som framkommit i målet synes det vara problematiskt att kombinera dessa funktioner. Ur dammsäkerhetssynpunkt är det normalt inte lämpligt att placera fingaller framför en utskovsanordning. Bypassledning 2 torde dock ha en mer begränsad funktion för avbördningen och det förefaller som att huvudsyftet med den ledningen är att leda vatten till det planerade kraftverket.

Det är miljömässigt motiverat att ställa höga krav på försiktighetsmått för att skydda ål och öring. Därför är det viktigt att göra en grundlig utredning av bästa tekniska utförning av intagsgallret och övriga anordningar för att avleda fisk från kraftverksintaget. Om vatten ska avledas till ett kraftverk ställs betydligt högre krav på intagsgaller än om funktionen endast ska vara avbördning av vatten.

Eftersom ansökan till kraftverksanläggningen görs av samma verksamhetsutövare som bedriver verksamhet vid Övre och Nedre damm och då kraftverksanläggningen är helt

beroende av att vatten släpps i bypassledning 2 finns det ett verksamhetsmässigt samband mellan kraftverket och anläggningarna vid Övre och Nedre damm.

SKÄLEN FÖR MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS BESLUT

Aktuell ansökan gavs in efter ikraftträdandet av de nya vattenrättsliga reglerna avseende prövningens omfattning vid ändring av sådana vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel som avses i 11 kap. 6 § miljöbalken. Vid ändring av en sådan verksamhet ska tillståndet, enligt samma prövningsprinciper som gäller vid ändring av miljöfarlig verksamhet, som huvudregel omfatta hela verksamheten. Enligt 16 kap. 2 b § miljöbalken får tillståndet dock begränsas till att enbart avse ändringen (ändringstillstånd) om det är lämpligt. (Se prop. 2017/18:243 s. 131 ff.). När det gäller vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel ska verksamheter anses utgöra en och samma verksamhet om de bedrivs med vattenanläggningar som direkt eller genom andra vattenanläggningar är tekniskt sammankopplade med varandra och har ett miljö- och verksamhetsmässigt samband (11 kap. 6 § andra stycket miljöbalken).

Såvitt framkommit av utredningen i målet har den på platsen befintliga vattenanläggningen med tillhörande vattenverksamhet när den påbörjades varit avsedd för produktion av vattenkraftsel. Den omfattas därför av definitionen i 11 kap. 6 § miljöbalken och därmed även av de nya reglerna angående prövningens omfattning vid ändring av sådan verksamhet.

Klagandena har angett att ansökan avser tillstånd till en ny och självständig verksamhet i förhållande till den sedan tidigare tillståndsgivna verksamheten på platsen och att de inte ansöker om ändringstillstånd enligt 16 kap. 2 b § miljöbalken. Frågan är om det finns förutsättningar för en sådan prövning av den ansökta verksamheten.

Ansökan omfattar installation av nya anläggningar, bl.a. tillopp till turbin, flyktväg för fisk och fingrind, som ska integreras med och därmed bli tekniskt sammankopplade med olika delar av den vattenanläggning som omfattas av tidigare tillstånd. Ansökt vattenavledning i syfte att möjliggöra kraftverksdrift har även ett miljö- och verksam-

hetsmässigt samband med redan tillståndsgiven vattenverksamhet. Beroende på tillrinning och avbördningsbehov så kommer byte mellan kraftverksdrift och bypassdrift att behöva ske, vilket fordrar handhavande av intag och ventiler kopplade till bypassledning samt att fingrinden vid intaget till bypassledning 2 rensas och eventuellt hissas upp vid stora flöden. Vidare har tappningen av vatten i fiskvägen ett samband med föreskriven minimitappning enligt 2019 års dom. Till detta kommer att drift av ett vattenkraftverk kan motivera ytterligare eller ändrade vattenhushållningsbestämmelser och villkor utöver vad som tidigare har föreskrivits.

Mot den bakgrunden anser Mark- och miljööverdomstolen att nu ansökt verksamhet har ett sådant samband med redan tillståndsgiven verksamhet på platsen att det är fråga om en ändring av samma verksamhet. Som framgått ovan är utgångspunkten vid ändring att tillståndet ska omfatta hela verksamheten men att det får begränsas till enbart ändringen om det är lämpligt. Sökandena i detta fall har dock uttryckligen angett att de inte ansöker om ett ändringstillstånd. Mark- och miljööverdomstolen anser därför, i likhet med mark- och miljödomstolen, att tillståndsansökan med den angivna avgränsningen inte kan läggas till grund för prövning. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 2023-09-27

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Liselotte Rågmark, tekniska rådet Ingrid Johansson samt hovrättsråden Li Brismo, referent, och Katarina Welin.

Föredragande har varit Leonard Örner.

VÄNERSBORGS
TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

PROTOKOLL
2021-12-22
Handläggning i parternas
utevaro

RÄTTEN

Rådmannen Rickard Forsgren, ordförande och protokollförare, och tekniska rådet
Magnus Eklund Fellerfeldt

PARTER

Sökande

1. MölnDala Fastighets AB, 556773-5997
2. Mölndals Stad, 212000-1363

Ombud för 1 och 2: Advokatfirman Stangdell & Wennerqvist AB

SAKEN

Ansökan om tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken till ombyggnad och återupptagande av drift av vattenkraftverk i Forsåker, Mölndals kommun; nu fråga om avvisning av ansökan

Mark- och miljödomstolen går igenom handlingarna i målet och antecknar följande.

Mölndals kommun och MölnDala Fastighets AB ansökte om tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken till ombyggnad och återupptagande av drift av ett vattenkraftverk i Mölndalsåns nedre del i området Forsåker i Mölndals kommun. Ansökan omfattar bl.a. installation av ett turbinaggregat i en befintlig kraftverksbyggnad och att genom kraftverket avleda den vattenmängd som turbinen förmår sluka.

Av ansökan framgår att kraftverket i Forsåker tillkom 1897 och att det var i drift fram till 1988. Kraftverket lagligförklarades genom Västerbygdens vattendomstol dom den 20 maj 1946 (A.M. 5/1946). Uppströms kraftverket finns en dammanläggning kallad ”Övre damm” som tillkom efter tillståndsprovning 1951 (Västerbygdens vattendomstols dom den

Dok.Id 546708

Postadress Box 1070 462 28 Vänersborg	Besöksadress Hamngatan 6	Telefon 0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se www.domstol.se/vanersborgs-tingsratt/	Telefax finns ej	Expeditionstid måndag – fredag 08:00–16:00

19 november 1951, A.M. 10/1951). Före det att denna damm anlades var intaget till kraftverket beläget strax nedströms ån vid en annan damm, ”Nedre damm”. Med stöd av nämnda dom anlades en ny intagsränna som ledde fram vattnet till då befintliga intag vid Nedre damm.

MölnDals kommun och MölnDala Fastighets ansökte och beviljades genom denna domstols dom den 26 april 2019 (mål M 4861-16) tillstånd till att bygga om Övre damm genom att bl.a. anlägga ett nytt vattenintag för två bypassledningar och en ny överfallsdamm. Ansökan innebar även att den befintliga årännan flyttades och byggdes om samt att två underjordiska rör anlades parallellt med årännan för avledning av vatten vid höga flöden. Domen förenades med nya bestämmelser om vattenhushållning. Det bestämdes att vattennivån uppströms skibordet vid Övre damm inte får överstiga +17,26 meter med mindre än att samtliga dammluckor är öppna. För Nedre damm bestämdes att vattenståndet uppströms inte får överstiga +15,65 meter, med mindre än att samtliga dammluckor är öppna. Det bestämdes vidare om minimivattenföring i åfåran. Till åfåran ska vid Övre damm över skibord, genom utskov eller annan minimivattenordning alltid framsläppas minst 0,3 m³/s, eller om tillrinningen är lägre, hela tillrinningen. Domstolens dom överklagades inte och vann laga kraft.

Denna domstol gav i deldom den 12 maj 2017 i mål M 900-13 MölnDals kommun och MölnDals kvarnby tillstånd enligt miljöbalken till reglering av Stensjön och Rådasjön och att vidta vissa åtgärder uppströms Forsåkerområdet i syfte att undvika översvämning. Domen överklagades till Mark- och miljööverdomstolen som ändrade domen endast på så sätt att tillståndet förenades med ytterligare ett villkor. Domen vann laga kraft den 31 januari 2019 i och med att Högsta domstolen beslutade att inte bevilja prövningstillstånd.

MölnDals kommuns och MölnDala Fastighets ansökan i det nu aktuella målet skickades till remissinstanser för yttrande i frågan om ansökningshandlingarna behövde kompletteras i något avseende. Havs- och vattenmyndigheten anförde i sitt yttrande över ansökan att det kunde ifrågasättas om ansökan avgränsats på ett sätt som var förenligt med 11 kap. 6 § miljöbalken. Myndigheten anförde att ansökan avsåg ett nytt tillstånd till en

vattenkraftsanläggning för elproduktion och att en tillståndsansökan avseende en sådan anläggning ska omfatta alla de delar i en anläggning som direkt eller genom andra vattenanläggningar är tekniskt sammankopplade med varandra och har ett miljö- och verksamhetsmässigt samband. Vidare påpekades att en större del av de anläggningsdelar som har betydelse för produktionen av vattenkraftsel prövades genom domstolens dom i mål M 4861-16.

Sökandena begärde att mark- och miljödomstolen i mellandom skulle pröva frågan om avgränsningen av ansökan är i enlighet med 11 kap. 6 § miljöbalken. Mark- och miljödomstolen avslag yrkandet i beslut den 5 oktober 2021. Domstolen har därefter förelagt sökandena att förtydliga om de påkallar en prövning om tillstånd enligt grunderna för 16 kap. 2 b §, dvs. inom ramen för ett ändringstillstånd. Föreläggandet innebar vidare att bolaget skulle komplettera ansökan med en utredning som redovisar vilka flöden som mest gynnar förutsättningarna för att få en så naturliknande och årstidsanpassad hydrologisk regim som möjligt i betongfåran (åfåran).

Bolaget har inkommit med ett bemötande av föreläggandet.

Mark- och miljödomstolen meddelar följande

BESLUT

Mark- och miljödomstolen avvisar ansökan.

Skäl för beslutet

Allmänt om prövning av vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel

I 11 kap. 6 § miljöbalken finns bestämmelser om och en definition av vad som avses med vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel. Enligt första stycket avses med detta begrepp en vattenverksamhet som innebär vattenreglering, vattenbortledning, vattenöverledning eller annan påverkan på vattnets flöde och som är avsedd för produktion av el genom omvandling av energin i strömmande vatten, eller när verksamheten

påbörjades, var avsedd för sådan produktion. I paragrafens andra stycke finns en bestämmelse om den närmare avgränsningen av en sådan verksamhet i förhållande till annan verksamhet. Det anges där att verksamheter enligt första stycket ska anses utgöra en och samma verksamhet om de bedrivs med vattenanläggningar som direkt eller genom andra vattenanläggningar är tekniskt sammankopplade med varandra och har ett miljö- och verksamhetsmässigt samband.

Nämnda paragraf infördes genom en större lagstiftningsreform som trädde i kraft i januari 2019. Reformen innebar bl.a. att för tillståndspliktiga vattenverksamheter där syftet är att producera vattenkraftsel gäller krav på att verksamheten ska ha moderna miljövillkor, vilket innebär att tillståndets villkor eller bestämmelser till skydd för människors hälsa och miljön har bestämts enligt miljöbalken genom en dom eller i ett beslut som enligt huvudregeln inte får vara äldre än fyrtio år (se 11 kap. 27 §).

Ett huvudsyfte med reformen var att tydliggöra det svenska genomförandet av ramdirektivet för vatten i fråga om prövning och omprövning av verksamheter och åtgärder som kan påverka vattnets status på ett icke acceptabelt sätt eller äventyra att beslutade miljökvalitetsnormer kan nås. Verksamheter för produktion av vattenkraftsel ska omprövas på verksamhetsutövarens initiativ. En ytterligare förändring som reformen innebar var att det i 16 kap. 2 b § infördes en bestämmelse om att ett tillstånd till vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel får begränsas till att enbart avse ändringen. Syftet var att åstadkomma en förändring av prövningen av sådana verksamheter så att den sker utifrån samma förutsättningar som för miljöfarliga verksamheter. Som huvudregel ska det ske en samlad prövning av hela verksamheten när en verksamhetsutövare vill ändra den på något sätt men i vissa undantagsfall kan tillståndet begränsas endast till att omfatta endast ändringen (se vidare nedan angående förutsättningarna för ett sådant ändringstillstånd). Det gällande tillståndets rättskraft enligt 24 kap. 1 § ska inte hindra att det vid en ansökan om ändring görs en samlad prövning av hela verksamheten om det krävs för att prövningen ska bli ändamålsenlig. (Se prop. 2017/18:243 s. 131 ff. och 205 f.)

Någon motsvarande bestämmelse infördes inte beträffande övriga vattenverksamheter. Även om inte finns något tydligt ställningstagande i förarbetena förefaller avsikten ha varit att inte åstadkomma någon förändring avseende prövningen av sådana verksamheter utan att den ska ske på samma sätt som tidigare (jfr *ibid.* s. 135 och bl.a. MÖD 2010:52).

Som redovisats ovan tar bestämmelsen i 11 kap. 6 § andra stycket sikte på att reglera vad som är att betrakta som en och samma verksamhet när det gäller vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel. Enligt bestämmelsen ska verksamheter enligt första stycket, dvs. vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel, anses utgöra en och samma verksamhet om de bedrivs med vattenanläggningar som direkt eller genom andra vattenanläggningar är tekniskt sammankopplade med varandra och har ett miljö- och verksamhetsmässigt samband. Bestämmelsen får bl.a. betydelse vid bedömningen av prövningens omfattning vid en tillståndsprövning (jfr prop. 2017/18:243 s. 197 ff.).

Det noterades vid införandet av bestämmelsen att det beträffande vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel inte alltid är självklart vad som kan betraktas som hela verksamheten. Det anfördes att vattenkraftsanläggningar vanligen ingår i en större helhet som, utöver damm och kraftverk, kan bestå av regleringsmagasin, intag, tunnlar för överledning, utloppskanaler, grund- och spegeldammar, fiskvägar, fiskspärrar m.m. I regleringsmagasinen kan vatten magasineras för flerårs-, års-, vecko- eller dygnsreglering. Vissa regleringsmagasin är direkt knutna till ett kraftverk medan andra enbart magasineras vatten och reglerar flöden för systemet som helhet. (Se *ibid.* s. 131 ff.)

Med vattenanläggningar som är ”fysiskt sammankopplade” ska enligt förarbetena förstås vattenanläggningar eller delar av vattenanläggningar som är sammanlänkade så att de direkt eller genom andra vattenanläggningar har fysisk kontakt med varandra, t.ex. som delar i samma vattenkraftstation. Däremot anses inte olika kraftstationer som finns i samma vattendrag vara fysiskt sammankopplade. Det är inte tillräckligt att de bedrivs med vattenanläggningar som är fysiskt sammankopplade med varandra. Det krävs också att de har ett miljö- och verksamhetsmässigt samband. En verksamhet bör anses ha ett miljömässigt samband med en annan verksamhet om miljöbedömningen av den ena

verksamheten påverkas av den andra verksamhetens miljöpåverkan. Bedömningen av om verksamheter har ett verksamhetsmässigt samband bör göras i överensstämmelse med det som – med hänsyn till vem eller vilka som bedriver verksamheterna och det syfte som verksamheterna tjänar – normalt brukar kunna beskrivas som delar av en och samma verksamhet för produktion av vattenkraftsel.” (Se *ibid.* s. 199.)

Såsom ovan nämnts finns det möjlighet att under vissa förutsättningar ge ett begränsat tillstånd som enbart avser ändringen (ändringstillstånd). En förutsättning för att ändringstillstånd ska ges är att det är lämpligt. Av betydelse för bedömningen är enligt förarbetena bl.a. ändringens omfattning och miljöpåverkan samt ändringens betydelse för verksamheten som helhet. Det kan också ha betydelse hur lång tid som förflutit sedan grundtillståndet meddelades. Det är väsentligt att verksamhetsdelar som har ett miljömässigt samband med ändringen prövas i sitt sammanhang. Verksamhetsutövaren ska vid prövningen tillhandahålla det underlag som behövs för att tillståndsmyndigheten ska kunna ta ställning till om ändringen kan tillåtas. (Se *ibid.* s. 206, prop. 2003/04:129 s. 62 ff. och 94 samt prop. 1997/98:45 del 2 s. 112.)

Vid prövning av en ansökan om ändringstillstånd får prövningsmyndigheten meddela ändrade bestämmelser och villkor för de delar som inte omfattas av ändringstillståndet om de tidigare villkoren har ett samband med ändringen (se 24 kap. 8 § miljöbalken).

Avgränsningen av ansökan i detta fall

Den ansökta verksamheten utgör vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel i den mening som avses i 11 kap. 6 § första stycket miljöbalken.

Den tillståndsprövning som skedde i mål M 4861-16 avsåg en i det närmaste total ombyggnad av anläggningen vid Forsåker. Tillståndet omfattar bl.a. ombyggnation av Övre damm samt anläggande av två bypassledningarna till vilka det vatten som inte ska släppas i årännan ska avledas. Intaget till bypassledningarna är beläget vid den Övre dammen. I domen meddelades vattenhushållningsbestämmelser och det bestämdes om minimivattenföring till åfåran. Syftet med ansökan var bl.a. att hantera

översvänningsproblematiken inom området men också att utveckla området för byggnation av bostäder med tillhörande samhällsfunktioner samt kontor och andra kommersiella verksamheter. För att öka avbördningskapaciteten skulle åfåran byggas om och bypassledningarna anläggas förbi årännen. Angående fördelningen av flödet mellan åfåran och bypassledningarna angavs i ansökan att ett ”lagom flöde” skulle släppas i årännen för trivselsn och stadsmiljön och resterande flöde i bypassledningarna. Ett flöde om $0,6 \text{ m}^3/\text{s}$ i årännen eftersträvades men det kunde variera mellan $0,3\text{--}7 \text{ m}^3/\text{s}$.

Enligt nu föreliggande tillståndsansökan är avsikten att en av bypassledningarna ska användas som intag till kraftverket genom att intagsledningen förses med ett grenrör till turbinen och som är avstängbart med en ventil. Avsikten är att utloppet för fiskvägen även ska utgöra minimivattenflödets utlopp. Om man vill ha mer flöde i åfåran än minimiflödet ska det släppas genom en av dammluckorna i Övre damm. För att undvika skador på fisk ska enligt ansökan en fingrind installeras vid intaget till bypassledningen och kraftverket. Framför fingrinden ska en flyktväg för fisk anläggas vars utlopp ska förläggas direkt nedströms Övre damm.

Enligt mark- och miljödomstolens bedömning finns det ett tydligt såväl tekniskt som miljömässigt samband mellan de vattenanläggningar som omfattas av nu föreliggande tillståndsansökan och de som prövades i mål M 4861-16. Detta talar för att den tillkommande verksamheten bör anses som en och samma verksamhet som den befintliga verksamheten vid Forsåker i den mening som avses i 11 kap. 6 § andra stycket.

Sökandena har argumenterat för att tillkomsten av ett vattenkraftverk inte skulle påverka fördelningen av vattenflödet mellan åfåran och bypassledningarna. De har anfört att kraftverksdriften är avsedd att överlåtas på en privat aktör till vilken kraftverksfastigheten efter fastighetsreglering ska överlåtas. Fördelningen av flödet ska liksom tidigare helt och hållet bestämmas utifrån översvänningsbegränsande syften, säker stadsmiljö och trevlig boendemiljö även om ett vattenkraftverk anläggs.

Mark- och miljödomstolen kan konstatera att det befintliga tillståndet ger sökandena rätt att relativt fritt styra fördelningen av flöde mellan årännan och bypassledningarna, så länge bestämmelserna om minimitappning följs. Om ett kraftverk skulle anläggas vid Forsåker skulle det finnas ett tydligt incitament att låta annan hänsyn styra fördelningen av flöden mellan åfåran och bypassledningarna jämfört med tidigare. Även detta förhållande talar för att den tillkommande verksamheten vid Forsåker som utgångspunkt inte bör prövas separat. Mark- och miljödomstolen bedömer sammantaget att den nu tillståndssökta verksamheten bör anses som en och samma verksamhet som den som var föremål för prövning i mål M 4861-16 i den mening som avses i 11 kap. 6 § andra stycket. Att driften av kraftverket i framtiden kan komma att överlåtas till en annan juridisk person är inte ett förhållande som bör påverka bedömningen.

Det är verksamhetsutövaren som genom sin ansökan anger ramarna för prövningen men det är tillståndsmyndigheten som slutligt har att avgöra om ansökan fått en avgränsning som är lämplig och kan ligga till grund för prövning. Utgångspunkten för tillståndsprövningen av en vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel såsom den aktuella är att det ska ske en samlad prövning av hela verksamheten när verksamhetsutövaren vill ändra den på något sätt. Ansökan har i detta fall avgränsats till att endast avse ändringen.

Med hänsyn bl.a. till att tillståndsprövningen i mål M 4861-16 avsåg en i det närmaste total ombyggnad av befintliga anläggningsdelar vid Forsåker och prövningen skedde nyligen är det enligt mark- och miljödomstolens bedömning inte uteslutet att ansökan såsom den avgränsats hade kunnat prövas enligt grunderna för 16 kap. 2 b §, dvs. inom ramen för ett ändringstillstånd.

Sökandena har emellertid varit tydliga med att de inte påkallar en prövning enligt grunderna för ett ändringstillstånd enligt 16 kap. 2 b §. Anledningen till att de söker ett helt nytt tillstånd är enligt dem att verksamhetsutövaren av kraftverket inte ska ha lika omfattande rättigheter som enligt tidigare gällande tillstånd. Verksamhetsutövaren ska endast ha möjlighet att nyttja det vatten som ändå leds via den ena bypassledningen av

andra orsaker än kraftverksintresset. Vid sådant förhållande kan tillståndsansökan – med den valda avgränsningen – inte läggas till grund för prövning. Ansökan bör därför avvisas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD-11)

Överklagande senast den 12 januari 2022.

Rickard Forsgren